

EDITORIAAL

VAN EEN OPENBARE BIECHT EN HET VERZWEGEN LEED VAN DE SLACHTOFFERS...

Na enkele ophefmakende zaken in de kerkelijke sfeer, werd Vlaanderen door de 'openbare biecht' van een bekend psychiater en hoogleraar in het tv-programma Ter Zake van 9 oktober 2012 alweer met de neus op de feiten gedrukt: (seksueel) grensoverschrijdend gedrag lijkt wel overal aanwezig in onze samenleving. Het is duidelijk dat men er niet meer kan mee wegblijven door de feiten te minimaliseren of door te verwijzen naar 'de tijdgeest van toen'... De 'tijdgeest van nu' is er een die ervan uitgaat dat 'alles' boven water moet komen, en de media spelen hierbij een cruciale rol. Al is die rol vaak eerder ingegeven door sensatiezucht dan door oprechte interesse voor de slachtoffers.

Tussen haakjes: het komt blijkbaar meer en meer voor dat de aloude biecht-in-de-beslotenheid-van-de biechtstoel vervangen wordt door dit soort nieuwe biecht-in-de-openbaarheid-van-de-media. Waar de eerste vorm van biechten nogal eens gebruikt werd om het eigen geweten te sussen en het biechtgeheim om zaken toe te dekken, worden de media nu door daders gebruikt om het eigen blazoens op te poetsen. Zij ontkennen of minimaliseren hun daderschap ("Het was maar een relatie.") of schakelen een goede advocaat in om hun zogenaamde spijt in hun plaats uit te drukken ("Indien hij iemand gekwetst heeft, wil mijn cliënt..."), liefst in de geijkte juridische termen. Als er al over de slachtoffers gesproken wordt, lijkt het vaak om de daders uit de wind te zetten...

De slachtoffers bleven én blijven meestal in de kou staan. Dat klaagt ook de vereniging UilenSpiegel, die patiënten in de geestelijke gezond-

heidszorg vertegenwoordigt, aan in hun reactie. Al is het wellicht zo goed als onmogelijk om in-de-openbaarheid-van-de-media echt recht te doen aan de slachtoffers. Dat weten hulpverleners maar al te goed. Of zouden ze toch moeten weten... Want UilenSpiegel stelt vast dat: "Veel collega's in de sector en de orde van geneesheren waren jarenlang op de hoogte van dit en ander misbruik, maar het werd verzwegen en op deze manier in stand gehouden." Ze vragen zich dan ook af hoe het zit met de collectieve verantwoordelijkheid van de sector geestelijke gezondheidszorg (en mutatis mutandis van de hele welzijns- en gezondheidssector).

Ook familievereniging Similes gaat hier in hun persbericht op in: "Het vertrouwen van families in de zorg kan maar op één manier hersteld worden, namelijk door een transparante aanpak van het misbruik en door open communicatie met patiënten en familie. Patiënten met psychische problemen zijn uitermate kwetsbaar en missen soms de kracht of energie om zelf het misbruik aan te klagen, en verzwijgen het om uiteenlopende redenen, ook voor de familie. Het zijn dan ook vaak andere hulpverleners die het misbruik te weten komen. Zij hebben hierin een enorme verantwoordelijkheid om seksueel misbruik door een collega gepleegd, aan te klagen. Families moeten erop kunnen vertrouwen dat zorgverstrekkers die weet hebben van misbruik door een collega, de nodige stappen ondernemen om dit misbruik aan te klagen, zodat er actie kan ondernomen worden zowel naar de dader als naar het slachtoffer toe. De verschillende beroepsgroepen hebben hierin een verpletterende verantwoordelijkheid."

Helaas blijkt uit het begin oktober bij Uitgeverij Boom gepubliceerde rapport 'Omringd door zorg, toch niet veilig' van de Nederlandse Commissie Samson (te downloaden op www.onderzoek-seksueel-kindermisbruik.nl) dat er ook in de jeugdhulpverlening "een gebrek aan professionaliteit (is) en durf om zaken aan te pakken." Men stelt vast dat het risico op seksueel misbruik van kinderen in de jeugdzorg 2,5 keer zo hoog is (3 per duizend) dan bij kinderen die thuis wonen en verstandelijk gehandicapte kinderen worden nog 3 keer zo vaak misbruikt (9,7 per duizend). Plegers zijn vooral mannelijke huisgenoten: niet alleen groepsleiders (30%), zoals eerst gedacht, maar vooral leeftijdgenoten (meer dan 50%!). Jonge misbruikers zijn in veel gevallen zelf nog kind, met dezelfde soort problemen als de slachtoffers. Vaak kampen ze met een ontwikkelingsachterstand. De volwassen daders zijn meestal geen pedofielen, maar hulpverleners die van de gelegenheid gebruik maken. Een 'niet onaanzienlijk deel' van de daders is vrouw. Ronduit schokkend is de vaststelling dat werkers in de jeugdzorg veel minder gevallen van seksueel misbruik signaleren dan er werkelijk plaatsvinden: het zou gaan om nog geen twee procent!

Volgens de commissie vloeit het misbruik voort uit het systeem waarin de zorg in tehuizen is georganiseerd. Er wonen groepen jongeren met veel (seksuele) problemen bij elkaar, terwijl hun begeleiders onvoldoende kennis en ervaring hebben om hun een veilige omgeving te bieden. Daarom pleit de commissie ervoor de opvoedkundige kwaliteiten van de begeleiders te verbeteren: zowel in de basisopleiding als tijdens de loopbaan moet aandacht besteed worden aan seksuele ontwikkeling, afwijkend seksueel gedrag en hoe daar mee om te gaan. Kinderen in tehuizen moeten een betere seksuele opvoeding krijgen en het toezicht op de pleegzorg moet geïntensiveerd worden.

In tegenstelling tot de psychiater, die misschien een te grote autonomie heeft en er dus vaak ook alleen voorstaat, werken onze begeleiders gelukkig meestal in teamverband: ze kunnen met hun vragen terecht bij collega's en kunnen desnoods ook door hen gecorrigeerd worden. Deze collegiale toetsing is een rijkdom voor de hulpverlener en er kan dan ook niet genoeg gewerkt worden aan open teamrelaties en grote bespreekbaarheid. Ook in ons eigen ethisch advies over omgaan met (vermoedens van) seksueel grensoverschrijdend gedrag (te vinden op www.vlaamswelzijnsverbond.be) pleitten we hiervoor. Niet om een en ander weg te stoppen in de beslotenheid-van-het-team, maar ook om samen een meldingstraject uit te werken. Similes pleit in dit verband voor een onafhankelijk meldpunt voor seksueel misbruik door zorgverstrekkers. Het is de vraag of het meldpunt 1712 dit kan waarmaken.

We weten dat (seksueel) grensoverschrijdend gedrag meestal gepaard gaat met machtsmisbruik, en machtsmisbruik is van alle tijden. We mogen ons hoofd dan ook niet in het zand steken! Ondanks richtlijnen, ethische adviezen, procedures en meldpunten zullen er altijd zaken blijven scheef lopen. We kunnen echter leren uit het verleden en beginnen met niet meer dezelfde fouten te maken. Waar vroeger een en ander misschien (na het biechten?) met de mantel der liefde toegedekt werd, en mensen verplaatst werden (desnoods naar de missies), wordt er nu – terecht – korte metten mee gemaakt. De bedoeling van een openbare (maar ook van een andere) biecht kan niet zijn dat de dader er op een gemakkelijke manier mee wegstapt. Het enige positieve is dat het ons alert houdt voor de problematiek. Nu nog wat meer aandacht voor de slachtoffers...

Fons GEERTS, Eindredacteur